

Metsätalous

Anssi Niskanen ja Heli Peltola
Joensuun yliopisto

Johdanto

Metsäalan tulevaisuusfoorumin keräämistä ja luokittelemista noin 200 metsäalan tulevaisuuteen vaikuttavasta muutoksen merkistä 40 käsitteli metsätalouden muuttuvaa toimintaympäristöä. Useimmat muutoksen merkit olivat luonteeltaan vahvoja signaaleja mahdollisesta muutoksesta. Joukossa oli vain muutamia heikoiksi signaaleiksi luokiteltua muutoksen merkkiä.

Tässä raportissa on tarkasteltu em. 40 muutoksen merkkiä kahdesta näkökulmasta:

- Mitä uusia mahdollisuuksia muutoksen merkkien kuvaamat asiat/ilmiöt voivat avata metsätaloudelle Suomessa?
- Millaisia uhkia ne saattavat tarkoittaa metsätaloudelle Suomessa?

Koska aineistossa oli löydettävissä samankaltaisia ja samaa aihealuetta käsitteleviä muutoksen merkkejä, on niiden tarkastelu yhdistetty tässä raportissa viiteen metsätalouden tulevaa muutosta valottavaan näkökulmaan. Kunkin kappaleen loppuun on poimittu yksi heikko signaali metsätalouden muutosta käsittelevästä aineistosta.

1. Globaali puun tuottamisen tasapainon muutos

Havaittujen muutosten merkkien perusteella voidaan olettaa, että puun tuottamisen tällä hetkellä vallitseva tasapaino muuttuu tulevaisuudessa. On mahdollista, että puuviljelmien lisääntyminen siirtää puuntuotannon *painopistettä Pohjois-Euroopasta eteläisempiin maihin*. Suomen metsien rakenne (lähinnä havupuu) mahdollistaa kannattavan puuntuotannon, mikäli puuta jalostava teollisuus kykenee hyödyntämään raaka-aineen hyvät laatuominaisuudet. Kehityksen seurauksena niin mekaaninen kuin massa- ja paperiteollisuus voivat erikoistua nykyistä enemmän Suomessa. Teollisuuden erikoistuminen voi puolestaan johtaa monipuolistuvaan puun kysyntään ja metsätalouteen Suomessa.

Puuntuotannon painopisteen siirtyminen eteläisempiin maihin ei synny pelkästään viljelymetsien lisääntyvän hyödyntämisen avulla. Jotkut muutoksen merkit ennakoivat esimerkiksi trooppisten *luonnonmetsien käytön lisääntyvän* kehittyvissä maissa, mikä voi avata uusia mahdollisuuksia Suomessa kestävästi tuotetulle puulle ja metsätaloudelle. Toisaalta on myös mahdollista, että metsätalouden hyväksyttävyyys riippumatta siitä miten ja missä puu on tuotettu voi kehittyvien maiden luonnonmetsien kestäättömän käytön seurauksena huonontua.

Metsien käytön monipuolistuminen (esimerkiksi ekosysteemipalvelut) ja strategisen merkityksen korostuminen avaavat uusia mahdollisuuksia metsätaloudelle. Esimerkiksi uusiutuvan energian kysynnän lisääntyminen voi avata metsätalouteen uudenlaista kysyntää puulle ja pitää yllä metsätalouden hyväksyttävyyttä ja kannattavuutta.

Heikko signaali: Metsien määrä on kasvussa Massachusettsin osavaltiossa. Paperiteollisuus on muuttanut muualle.

2. Metsien käyttöön vaikuttavan politiikkaympäristön muutos

Useassa muutoksen merkissä kiinnitettiin huomiota siihen, että *metsätalouden päätökset ovat ajautumassa muille sektoreille* ja niihin vaikuttaa jatkossa useita kansainvälisiä prosesseja. Erityisesti ympäristösektorin rooli voi korostua metsätaloutta koskevissa päätöksissä. Esimerkiksi Euroopan Unionin toimivallan lisääntyminen metsäpolitiikassa voi korostaa metsien virkistys- ja ympäristötavoitteita, mikä voi aiheuttaa ristiriitaa Suomen ja EU:n metsiä koskeviin politiikkoihin. Toisaalta EU:n ja muiden politiikkaympäristöön vaikuttavien päätösten kautta voi metsätalouteen avautua uusia elinkeinomahdollisuuksia niin hiilen sidonnan, ympäristönsuojelun kuin maaseudun kehittämisen alueilla.

Heikko signaali: Metsäsertifikaatin arvon väheneminen. Metsäsertifikaattia on pidetty kestävän metsätalouden todisteena. PEFC merkin myöntäminen esim. joillekin Euroopan ulkopuolelta (arveluttavista lähteistä) tulleille tuotteille on aiheuttanut kyseenalaista mainosta merkille. Mikään käytössä olevista sertifikaateista tuskin päätyy niiden indikaattoreiden joukkoon, joilla seurataan EU-tasolla metsätalouden vaikutuksia esim. biodiversiteettiin.

3. Kestävän metsätalouden kysymykset vaa'ankeiäsiemassa

Luonnonvarojen käyttö ekologisesti kestäväenä elinkeinolähteenä voi avata metsätaloudelle uusia mahdollisuuksia, jos puun käytön lisäämisen potentiaali realisoituu vihreiden tuotteiden kysynnän kautta. Metsätalouden hyväksyttävyyden ja alan imagon parantuminen voi vaikuttaa puun käyttöön mm. rakentamisessa.

Toisaalta epäonnistuminen kestäväää metsätaloutta korostavassa mielikuvanmuodostuksessa voi aiheuttaa pysyvää haittaa metsätaloudelle. Tätä taustaa vasten epäonnistuminen esimerkiksi laittoman puukaupan kitkemisessä voi heijastua Suomenkin metsätalouteen, vaikka laittomat hakkuut eivät ole ongelma Suomessa.

Heikko signaali: Lapin metsätalouden ahdinko. Onko Lappi kohta autio ja tyhjä, kun metsätalous siellä loppuu noin 20:n vuoden kuluessa niin kuin Alaskassa 1980-luvulla.

4. Fyysisen metsäympäristön muuttuminen

Ilmastonmuutos tuo epävarmuutta metsätalouteen. Ilmastonmuutoksen seurauksena metsien kasvu voi nopeutua huomattavastikin, mikä voi lisätä metsien

hakuumahdollisuuksia tulevaisuudessa (toisaalta kuusen kasvun on esitetty kärsivän ilmaston lämpenemisestä). Toisaalta on osin epäselvää miten metsät kykenevät reagoimaan muuttuvaan ilmastoon; lisääntyvätkö myrsky- ja hyönteistuhot, muuttuuko puulajien luontainen jakauma ja kuinka paljon jne.? Ilmastonmuutoksen myötä havupuuvyöhyke voi pienentyä.

Heikko signaali: Vesikysymykset nousussa. Yhä enemmän ja enemmän puhutaan vedestä ja puhtaasta veden merkityksestä. Metsien rooli puhtaasta veden saannissa, metsätalouden merkitys puhtaasta veden suhteen jne.

5. Metsätalouden arvoympäristön muutos

Vaurastuvassa Suomessa *metsien taloudellinen merkitys* useille yksityistalouksille voi pienentyä. Metsiä säästetään, koska niiden taloudellinen merkitys vauraille vanhuksille on pienempi kuin aiemmin. Toisaalta virkistys- ja monikäyttöpalveluiden tuottamisen kysyntä voi kasvaa, mutta epätodennäköistä on että maksetaan korvausta niihin sopivan toimintaympäristön tarjoamisesta metsänomistajille tulevaisuudessa. Omaisuudenhoitopalvelut voivat korvata metsänhoitopalveluita.

Metsän merkitys myös tavalliselle kansalaiselle voi myös muuttua. Ihmiset voivat *vieraantua luonnosta*, jolloin tuotannollisilla ja taloudellisilla syillä on nykyistä vaikeampi perustella kiistanalaisia toimia metsissä.

Heikko signaali: Mihin sijoittuvat suomalaiset metsäammattilaiset? Metsäsektorin perustuotanto vähenee, samoin työpaikat, mutta mihin menevät metsäammattilaiset tulevaisuudessa. Etelä-Amerikan plantaaseille vai konsulteiksi Kiinaan? Laajemmassa mitassa: mitä tapahtuu Suomelle, riittääkö palvelu-, matkailu- ja osaamistyöpaikkoja kaikille?